

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีหลักการเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นพื้นฐาน โดยหนึ่งในเสรีภาพพื้นฐานที่รัฐจำเป็นต้องให้หลักประกันที่แน่นอนแก่สมาชิกในสังคม นั่นก็คือ เสรีภาพในการนับถือและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งสิ่งที่มายืนยันการให้หลักประกันในเสรีภาพดังกล่าวของรัฐนั้นปรากฏอยู่ในรูปของตัวบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศดังมาตราที่ 38 สำหรับในส่วนหลักการพื้นฐานเรื่องความเสมอภาคก็เช่นกันที่คำนึงถึงความเสมอภาคตามสิทธิแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐานอันสำคัญ และหนึ่งในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่จะต้องไม่นำมาเป็นตัวแบ่งแยกให้เกิดความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน นั่นก็คือ เรื่องเพศ ซึ่งในรัฐธรรมนูญเองก็ได้บัญญัติเป็นหลักประกันคุ้มครองเอาไว้ดังมาตราที่ 30 แต่อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่า เมื่อมีบทบัญญัติดังกล่าวแล้วทุกส่วนของสังคมจะเกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อให้บรรลุในหลักการพื้นฐานดังกล่าวไม่ ดังเช่น เรื่องการไม่อนุญาตให้ภิกษุสงฆ์กระทำการบวชให้แก่ผู้หญิงเป็นสามเณรีและภิกษุณี

โดยนับตั้งแต่เมื่อครั้งที่รับเอาพุทธศาสนาจากลังกาเข้ามาประดิษฐานอย่างเป็นทางการในสมัยกรุงสุโขทัยก็ไม่ปรากฏหลักฐานว่า มีการอัญเชิญภิกษุณีเข้ามาประดิษฐานรวมถึงไม่ปรากฏหลักฐานใดๆ ที่แสดงถึงคณะสงฆ์ไทยกระทำการบวชภิกษุณีให้เกิดขึ้นมา ครั้นหากผู้หญิงปรารถนาจะเข้ามาใช้ชีวิตในพุทธศาสนา สันนิษฐานว่า คณะสงฆ์ไทยนำเสนอทางออกให้แก่ผู้หญิงเหล่านี้ด้วยการบวชเป็นแม่ชี เนื่องจากเรื่องราวของแม่ชีมีปรากฏเป็นหลักฐานชัดเจนนับตั้งแต่สมัยอยุธยา ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่เองต่างก็คุ้นเคยและยอมรับในทางออกดังกล่าวเรื่อยมาโดยปราศจากความสงสัยแต่ประการใดทั้งๆ ที่แม่ชีมิใช่หนึ่งในรูปแบบของพุทธบริษัท 4 ที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดขึ้น แต่เนื่องจากอิทธิพลของศาสนาที่สามารถให้คำตอบหรือหาทางออกในกรณีที่มีมนุษย์เผชิญปรากฏการณ์ซึ่งบางครั้งไม่ทราบที่มาหรือหาคำตอบได้ แต่ศาสนากลับช่วยได้ ส่งผลให้นักบวชในศาสนาเปรียบเสมือนผู้รู้ ฉะนั้นเมื่อใดที่ผู้มีความรู้มากกว่าฉลาดกว่าตนบอกกล่าวในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้ที่รู้น้อยกว่าก็ย่อมจะเห็นคล้อยและปฏิบัติตามไปด้วย ประกอบกับระบบการปกครองในยุคสมัยนั้นเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ดำรงอยู่บนพื้นฐานของการมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของผู้ปกครอง ผู้อยู่ใต้ปกครองหรือประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพใดๆ ทั้งสิ้นเกิดเป็นความไม่เสมอภาคขึ้น ซึ่งจะส่งผลมาถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคม อันรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชาย

และผู้หญิงที่ดำเนินอยู่บนพื้นฐานของความไม่เสมอภาคด้วย การจำกัดเสรีภาพในการออกบวชของผู้หญิงที่สถาบันสงฆ์ไทยเป็นผู้กำหนดขึ้นมานั้นจึงดูไม่ใช่เป็นเรื่องที่แปลกแยกหรือชวนให้ตั้งข้อสงสัยออกมาเรียกร้องภายใต้สภาพสังคมในช่วงเวลานั้นแต่ประการใด ในการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวมิได้กระทำหรือออกประกาศห้ามอย่างเป็นทางการจนกระทั่งในช่วงระยะเวลาใกล้เปลี่ยนแปลงการปกครองสมัยรัชกาลที่ 7 ได้เกิดเหตุการณ์นายนรินทร์ ภาษิต ให้ลูกสาวสองคนคือ สารและจตุบวชเป็นสามเณรี เหตุการณ์ในครั้งนี้ยังผลให้คณะสงฆ์ไทยโดยสมเด็จพระสังฆราชกรมหลวงชินวราลงศิริวัฒน์ ได้ออกเป็นประกาศคณะสงฆ์ห้ามอย่างเป็นทางการขึ้นเป็นครั้งแรก ไม่ให้ภิกษุสงฆ์กระทำการบวชแก่หญิงเพื่อเป็น สามเณรี ลิกขมานา และภิกษุณี โดยให้เหตุผลว่า นางภิกษุณีได้ลาบสูญไปแล้วจึงไม่สามารถบวชได้ เนื่องจากการบวชจะต้องบวชจากสงฆ์ 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายภิกษุณีสงฆ์แล้วจึงค่อยบวชจากภิกษุสงฆ์ ฉะนั้นการให้ภิกษุสงฆ์กระทำการบวชให้หญิงจึงไม่สามารถกระทำได้ ภายหลังจากออกเป็นประกาศห้ามแล้วมหาเถรสมาคมก็กระทำการบีบบังคับให้สามเณรีสึกเสีย แต่นายนรินทร์ได้ออกมาคัดค้านไม่ยอมสึกจนในที่สุดทางการได้เข้าไปจับกุมตัวสามเณรีแล้วนำไปจำคุก

ครั้นต่อมาภายหลังที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยปรากฏว่า มีผู้หญิงไทยอีกหลายคนต่างแสดงเจตจำนงที่จะบวชเป็นภิกษุณี แต่เนื่องจากประกาศคณะสงฆ์ที่ออกตั้งแต่ พ.ศ. 2471 ยังคงถูกบังคับใช้เรื่อยมาโดยที่คณะสงฆ์ไทยไม่มีการปรับเปลี่ยนหรือยกเลิกแต่ประการใด ดังนั้นวิถีทางที่บุคคลเหล่านี้จะสามารถกระทำเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตนได้ตั้งใจเอาไว้ก็คือ การแสวงหาการบวชภิกษุณีจากต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการบวชมาจากไต้หวันคือ ภิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์ หรือไปรับการบวชมาจากศรีลังกาชื่อ สามเณรีธัมมันทา หรือบวชในประเทศไทยแต่การดำเนินการบวชยังกระทำโดยภิกษุณีชาวศรีลังกาก็คือ สามเณรีธัมมรักชิตา อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่า คณะสงฆ์ไทยจะได้ให้เสรีภาพมากขึ้นโดยสามารถไปบวชมาจากที่อื่นได้ อีกทั้งยังไม่กระทำการบีบบังคับให้สึกก็จริง แต่เสรีภาพดังกล่าวเป็นเสรีภาพที่ปราศจากสิทธิมากำกับหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ปราศจากการยอมรับอย่างถูกต้องและเป็นทางการจากคณะสงฆ์ไทย ดังนั้นสถานภาพของบุคคลเหล่านี้ก็ไม่ต่างอะไรไปจากนักบวชนอกกรีต และถึงแม้จะไปบวชจากต่างประเทศมีฐานะเป็นภิกษุณี แต่กลับมาอยู่เมืองไทยกลับถูกให้การรับรองว่า มีสถานภาพเทียบเท่าแค่แม่ชีเท่านั้น ในที่สุดแล้วก็เท่ากับว่า เสรีภาพและความเสมอภาคในการออกบวชของผู้หญิงยังคงไม่ได้รับการแก้ไขจากคณะสงฆ์ให้เกิดขึ้นอยู่ดี

สำหรับการที่จะให้สถาบันทางการเมืองหรือกลไกต่างๆ ของรัฐเข้าไปจัดการเพื่อให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้นก็กระทำได้ลำบาก เนื่องจากถ้าหากตัวเจ้าของสถาบันนั้นก็คือ คณะสงฆ์ไทยซึ่งถือว่าเป็นเจ้าขององค์ความรู้เรื่องของพุทธศาสนาออกมาบอกกล่าวโดยยืนยันว่า ไม่สามารถกระทำได้แล้วนั้น ก็ย่อมเป็นการยากที่จะให้คนที่มิใช่เจ้าขององค์ความรู้เหล่านี้เข้าไปแทรกแซงหรือ

แก้ไขเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมาได้ อีกทั้งด้วยเหตุที่ความเชื่อของบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมที่
 สัมพันธ์กันมาเป็นเวลานาน อันเกิดจากการบอกกล่าวของตัวสถาบันศาสนาหรือเจ้าขององค์ความรู้
 ว่า ไม่สามารถบวชได้ ซึ่งในหลักของการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่จำเป็นต้องคำนึงถึง
 เสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญจึงทำให้กลไกต่างๆ ของรัฐในการที่จะเป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมเสรีภาพ
 และความเสมอภาคให้เกิดขึ้นตามเจตนารมณ์พื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงไม่
 สามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้นวิถีทางที่จะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อย
 ลงจึงวนกลับมาสู่ที่การปรับตัวของสถาบันศาสนานั้นเอง

ส่วนมูลเหตุหรือปัจจัยที่ส่งผลให้คณะสงฆ์ไทยไม่ยอมปรับเปลี่ยนท่าทีการปฏิบัติกรณการ
 บวชภิกษุณีให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญใน
 เรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคนั้นอาจจะเนื่องมาจากประเทศไทยไม่เคยมีภิกษุณีมาตั้งแต่ต้น
 ส่งผลต่อความคุ้นเคยของคณะสงฆ์ไทยที่จะเปิดใจกว้างยอมรับให้ผู้หญิงเข้าร่วมปฏิบัติธรรมใน
 พุทธศาสนาเคียงคู่กับผู้ชายจึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก ผิดกับประเทศศรีลังกาที่เคยปรากฏว่า มีการ
 อัญเชิญภิกษุณีสงฆ์เข้ามาประดิษฐานในศรีลังกาพร้อมๆ กับการเข้ามาประดิษฐานของพระพุทธ
 ศาสนา ครั้นเมื่อภิกษุณีสงฆ์ในศรีลังกาได้ลาบสูญไปแล้ว การจะรื้อฟื้นให้เกิดขึ้นมาใหม่จึงสามารถ
 กระทำได้ง่ายกว่า

นอกจากนี้การที่เนื้อหาในตำราทางพุทธศาสนามักปรากฏข้อความเปรียบเทียบผู้หญิงไป
 ในแง่ที่ไม่ดีอยู่หลายตอน ซึ่งบรรดาข้อความดังกล่าวนักวิชาการเชื่อกันว่า อาจเกิดจากอคติที่ติดตัว
 มากับผู้จดบันทึก โดยอคติดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอิทธิพลที่ได้รับมาจากศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเป็น
 ศาสนาที่ฝังรากลึกในสังคมอินเดียมาเป็นเวลาช้านาน หากพระสงฆ์อ่านตำราเหล่านี้โดยปราศจาก
 การพิจารณาอย่างรอบคอบ มิได้เทียบเคียงและยึดถือสิ่งที่เป็นทัศนระรวมของพุทธศาสนาเป็นพื้น
 ฐาน (ซึ่งสิ่งที่เป็นทัศนระรวมหรือหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่การดับทุกข์หรือนิพพาน
 เป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็มนุษย์ผู้ชายหรือผู้หญิงต่างก็เผชิญกับความทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น และภายใต้
 สภาวะกฎแห่งกรรมที่มนุษย์ทุกคนจักเป็นผู้สร้างและรับผลของการกระทำนั้นๆ ด้วยตนเอง จะติด
 ข้องหรือหลุดพ้นจากความทุกข์ก็ขึ้นอยู่กับตัวเองเท่านั้นว่า มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคในเสรี
 ภาพของการที่จะพาตนเองให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ความหลุดพ้นจึงเป็นสิ่งที่เปิดกว้างสำหรับทุก
 คนโดยไม่จำกัดเพศ เชื้อชาติ วรรณะ และการบวชก็เป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยนำไปสู่การหลุดพ้น
 จากความทุกข์ได้ง่ายขึ้น ด้วยเหตุนี้พระพุทธองค์จึงทรงเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกิจ
 กรรมทางศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการออกบวช ดังเช่นที่ทรงอนุญาตให้แก่ผู้ชายมาแล้ว อีกทั้ง
 ยังยกย่องความสามารถของผู้หญิงในการปฏิบัติธรรม โดยมีได้มองผู้หญิงว่า เป็นเพศที่ด้อยกว่า
 หรือน่ารังเกียจเป็นอันตรายต่อพระศาสนาแต่อย่างใด) ดังนั้นก็จะทำให้ผู้อ่านรับเอาอิทธิพลของ
 ศาสนาพราหมณ์เข้ามาแทน ซึ่งศาสนาพราหมณ์นั้นมองผู้หญิงว่า มีสถานภาพทัดเทียมกับวรรณะ

ศุภรเป็นชนชั้นที่สกปรกต่ำช้า ไม่มีสิทธิในการทำพิธีบูชา และเมื่อผู้อ่านหรือพระสงฆ์ไทยมีทัศนคติต่อผู้หญิงในเชิงลบที่คล้อยตามอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์แล้ว ย่อมจะทำให้การตีความเนื้อหาในพระไตรปิฎกที่บรรยายถึงการที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธคำขอรบวชของพระนางมหาปชาบดีอยู่หลายครั้งหลายคราวไปในลักษณะที่ว่า พระพุทธองค์ไม่ปรารถนาที่จะให้ผู้หญิงออกบวชในพุทธศาสนา เนื่องจากทรงเกรงว่า ถ้าผู้หญิงเข้ามาแล้วจะทำให้พุทธศาสนานั้นเสื่อมลง ซึ่งอันที่จริงแล้วหากพิจารณาเนื้อหาในพระไตรปิฎกส่วนอื่นๆ ที่ได้กล่าวถึงเหตุที่ทำให้พุทธศาสนาเสื่อมลงนั้นจะพบว่า แต่ละแห่งมิได้กล่าวถึงว่า เกิดจากการให้ผู้หญิงบวชเป็นภิกษุณีแต่อย่างใด หากแต่การที่พุทธศาสนาจะเสื่อมหรือไม่นั้นเกิดจากการปฏิบัติตนของเหล่าภิกษุในพระศาสนามากกว่า

หากคณะสงฆ์ไทยตีความพุทธานุญาตในลักษณะดังกล่าว โดยมีการประเมินว่า ถ้าผู้หญิงเข้ามาบวชจะทำให้พระศาสนาเสื่อมลงเช่นนี้แล้วก็ย่อมจะส่งผลทำให้คณะสงฆ์ไม่มีความตั้งใจหรือพยายามที่จะกระทำการบวชภิกษุณีให้เกิดขึ้นมา ดังจะเห็นได้จากการที่คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันต่างยังคงยึดมั่นต่อข้อเหตุผลเดิมๆ ที่นำมาใช้ยืนยันในการไม่อนุญาตให้บวชผู้หญิงเป็นสามเณรี ลิกขมานา และภิกษุณี โดยกล่าวเอาไว้ว่า การบวชเป็นภิกษุณีจะต้องบวชจากสงฆ์สองฝ่าย คือ จากฝ่ายภิกษุณีสงฆ์ก่อนแล้วจึงค่อยมาบวชจากฝ่ายภิกษุสงฆ์ แต่เนื่องจากภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเถรวาทได้ขาดหายไปนานแล้ว ดังนั้นผู้หญิงจึงไม่สามารถบวชเป็นภิกษุณีได้ ซึ่งถ้าหากนำข้อเหตุผลดังกล่าวมาพิจารณา การกล่าวอ้างในเรื่องขั้นตอนในการบวชเป็นภิกษุณีจะต้องบวชจากสงฆ์สองฝ่ายนั้นถือได้ว่า เป็นคำกล่าวที่ถูกต้อง ดังปรากฏเป็นข้อความอยู่ในพระไตรปิฎก ส่วนของพระวินัยปิฎกเล่มที่ 7 จุลวรรค ภิกษุณีขันธกะ แต่การที่คณะสงฆ์ไทยกล่าวอ้างเพิ่มเติมต่อมาว่า ภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเถรวาทได้ขาดหายไปแล้วจึงไม่สามารถบวชได้นั้นถือได้ว่า เป็นคำกล่าวที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากตัวบทบัญญัติในพระไตรปิฎกไม่ปรากฏว่า มีส่วนใดๆ ระบุไว้เลยว่า การบวชจากสงฆ์สองฝ่ายโดยการบวชจากภิกษุณีสงฆ์มาก่อนนั้นจะต้องกระทำการบวชเฉพาะภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเถรวาทเท่านั้น ฉะนั้นเหตุผลของคณะสงฆ์ไทยในการปฏิเสธการอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์กระทำการบวชให้แก่ผู้หญิงเพื่อเป็นสามเณรี ลิกขมานา และภิกษุณีนั้นมีสภาพเป็นเพียงแค่ข้ออ้างในเรื่องของนิกายที่กำหนดขึ้นมาเองภายหลัง อันเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือไปจากที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก

นอกจากการที่คณะสงฆ์ไทยยึดมั่นต่อข้อเหตุผลเดิมๆ ที่ใช้ปฏิเสธการอนุญาตการบวชผู้หญิงเป็นภิกษุณีแล้ว สิ่งก็ตามมาซึ่งแสดงให้เห็นถึงการไม่พยายามหรือตั้งใจของคณะสงฆ์ที่จะกระทำการบวชภิกษุณีให้เกิดขึ้นก็คือ การปฏิเสธหรือไม่ยอมรับต่อวิธีการต่างๆ ที่คณะสงฆ์ไทยสามารถจะกระทำเพื่อให้เกิดความเสมอภาคระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงในกรณีการออกบวชในพุทธศาสนาขึ้นมาได้ โดยเป็นสิ่งที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยแต่อย่างใด ซึ่งวิธีการแรกที่สามารถช่วยเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเสมอภาคขึ้นมาก็คือ การไปขอยืมหรือไปสืบสายการบวชมาจากภิกษุณีสงฆ์ใน

ต่างประเทศดังเช่นในศรีลังกา เนื่องจากประเทศไทยไม่มีภิกษุณีเป็นของตนเองที่จะดำเนินการให้ ซึ่งภิกษุณีในศรีลังกานั้นได้รับการฟื้นฟูให้เกิดขึ้นอีกครั้งโดยการไปขอรับการบวชมาจากไต้หวัน และภิกษุณีที่อยู่ในไต้หวันเหล่านี้ก็คือ บรรดาเหล่าภิกษุณีที่เคยอาศัยอยู่ในประเทศจีน แต่อพยพมายังไต้หวันด้วยเหตุผลการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และภิกษุณีในประเทศจีนเกิดขึ้นได้ก็เนื่องจากครั้งหนึ่งในอดีตได้มีภิกษุณีจากลัทธิกลุ่มหนึ่งเดินทางโดยสารมากับเรือสินค้าไปยังประเทศจีน ทำให้ภิกษุณีที่บวชในประเทศจีนก่อนหน้านั้นแต่เป็นการบวชจากภิกษุสงฆ์ฝ่ายเดียวได้มีโอกาสบวชซ้ำจากกลุ่มภิกษุณีสงฆ์ชาวลังกาเพื่อให้เกิดความถูกต้อง ส่วนผู้ที่ยังไม่เคยได้รับการบวชมาก่อนก็พลอยมีโอกาสได้รับการบวชอย่างถูกต้องจากสงฆ์สองฝ่ายตามไปด้วย และการประดิษฐานภิกษุณีสงฆ์ให้เกิดขึ้นในศรีลังกาก็ด้วยการมาเป็นอุปชฌายีให้โดยกลุ่มภิกษุณีภายใต้การนำของพระนางสังฆมิตตาเถรี ซึ่งเป็นบุตรสาวของพระเจ้าอโศกมหาราชจากอินเดียในนิกายเถรวาทนั่นเอง ซึ่งถ้าหากพิจารณาตามประวัติศาสตร์ในการสืบสายของภิกษุณีก็จะพบว่า ภิกษุณีที่อยู่ในประเทศเหล่านี้ล้วนเป็นภิกษุณีที่สืบสายมาจากแหล่งเดียวกันทั้งสิ้น อีกทั้งนิกายที่ฝ่ายจีนนับถืออยู่นั้นก็คือ นิกายธรรมยุตต์ ซึ่งเป็นนิกายย่อยของเถรวาทนั่นเอง ดังนั้นการที่จะให้เกิดการปรับเปลี่ยนเรื่องความเสมอภาคในการออกบวชด้วยวิธีการดังกล่าวสามารถกระทำให้เกิดขึ้นอย่างถูกต้องได้ แต่ทั้งนี้คณะสงฆ์ไทยก็ยังคงให้การปฏิเสธโดยยืนยันในความเชื่อหรือทัศนคติที่ว่าภิกษุณีที่ปรากฏอยู่ในตอนนี้ไม่ว่าจะเป็นที่จีน ไต้หวัน หรือศรีลังกาก็ตาม คณะสงฆ์ไทยถือว่า เป็นสายของมหายานทั้งสิ้น ภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายหินยานหรือเถรวาทนั้นได้ขาดสูญไปตั้งแต่เมื่อครั้งที่ศรีลังกาเกิดสงครามแล้ว ดังนั้นเมื่อเป็นคนละนิกายจึงไม่สามารถไปขอเฝ้าหรือขอรับการบวชจากสถานที่ดังกล่าวได้

ในเมื่อความเชื่อของคณะสงฆ์ไทยยังคงยึดมั่นในหลักการที่ว่า ภิกษุณีสงฆ์ฝ่ายเถรวาทได้สาบสูญไปนานแล้วจึงไม่สามารถกระทำการบวชผู้หญิงให้เป็นภิกษุณีได้ จนทำให้วิธีการแรกได้รับการปฏิเสธ ดังนั้นวิธีการต่อมาที่จะช่วยให้คณะสงฆ์สามารถสร้างโอกาสในการออกบวชแก่ผู้หญิงให้สำเร็จอย่างถูกต้องตามพระวินัยได้ก็คือ การบวชเป็นภิกษุณีโดยคณะสงฆ์แต่เพียงฝ่ายเดียวดังเช่นในครั้งพุทธกาล ที่พระแม่นางมหาปชาบดี รวมถึงนางสาภิยานีทั้งหลายที่ติดตามมาด้วยนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นการบวชโดยภิกษุสงฆ์เพียงฝ่ายเดียวทั้งสิ้น โดยพระแม่นางมหาปชาบดีนั้นบวชโดยพระพุทธเจ้าด้วยวิธีการรับครุธรรม 8 ประการ ส่วนบรรดานางสาภิยานีทั้งหลายนั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสมอบอำนาจในการบวชให้แก่คณะภิกษุสงฆ์เป็นผู้สามารถดำเนินการได้ สำหรับการบวชที่ดำเนินการโดยสงฆ์สองฝ่ายนั้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นเพียงขั้นตอนเสริมที่เกิดขึ้นมาในภายหลังสาเหตุเนื่องจากวิธีการในการบวชนั้นจำเป็นต้องมีการสอบถามอันตราสิกขธรรมแก่ผู้เข้ารับการบวช และผู้ที่ทำหน้าที่ในการซักถามอันตราสิกขธรรมก็คือ คณะภิกษุสงฆ์ที่เป็นผู้ชาย ซึ่งในบางครั้งของการสอบถามดังกล่าวยังผลให้ผู้เข้ารับการบวชซึ่งเป็นผู้หญิงนั้นเกิดความเขินอายกระดากที่จะตอบ

ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงแก้ไขด้วยการให้มีการชักซ้อมในการสอบถามดังกล่าวภายในหมู่ภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้หญิงด้วยกันเองก่อน เพื่อจะได้คุ้นเคยไม่เกิดความเขินอาย ซึ่งถ้าหากพิจารณาตามเจตนารมณ์ในการเพิ่มขึ้นตอนดังกล่าวขึ้นมานั้นก็เป็นเพียงการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้วิธีการในการบวชนั้นเกิดอุปสรรคและปัญหาให้น้อยที่สุด หากแต่ขั้นตอนหลักในการอนุญาตให้บวชนั้นยังคงอยู่ที่คณะภิกษุสงฆ์อยู่ดี ตามอำนาจที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้ไว้ และโดยปกติของการทำสังฆกรรม ไม่มีเหตุผลใดที่จะต้องทำสังฆกรรมซ้ำกันถึงสองครั้ง การบวชจากภิกษุสงฆ์เป็นเพียงแค่ขั้นตอนหนึ่งของการทำสังฆกรรมครั้งเดียวนั้นก็คือ สังฆกรรมโดยภิกษุสงฆ์นั่นเอง อีกทั้งวิธีการของพระพุทธเจ้าในการบัญญัติพระวินัยใดๆ ขึ้นมาใหม่นั้น โดยปกติพระพุทธองค์จะทรงยกเลิกและห้ามใช้พระวินัยของเก่าเสีย ดังตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงวิธีการในการบวชเป็นพระภิกษุจากเดิมที่ใช้วิธีไตรสรณคมน์มาเป็นวิธีที่เรียกว่า ญัตติจตุตถกรรมนั้น พระพุทธองค์ก็ทรงบัญญัติห้ามหรือยกเลิกข้อบัญญัติเก่าไว้อย่างชัดเจนดังปรากฏเป็นข้อความในพระไตรปิฎก แต่กับกรณีการเปลี่ยนวิธีการในการบวชเป็นภิกษุณีจากเดิมที่บวชโดยภิกษุสงฆ์เพียงฝ่ายเดียวมาเป็นการบวชจากภิกษุสงฆ์ก่อนแล้วจึงบวชจากภิกษุสงฆ์นั้น กลับไม่ปรากฏข้อความใดๆในพระไตรปิฎกที่แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงบอกยกเลิกหรือห้ามการใช้วิธีการบวชในรูปแบบเดิมแต่อย่างใด ดังนั้นการจะกลับมาใช้รูปแบบการบวชแบบเดิมโดยภิกษุสงฆ์เพียงฝ่ายเดียวจึงไม่น่าจะเป็นการขัดต่อตัวบทในพระธรรมวินัยประการใด แต่คณะสงฆ์ไทยกลับยังคงปฏิเสธในวิธีการดังกล่าวโดยยืนยันในความเชื่อที่ว่า การบวชเป็นภิกษุณีนั้นจะต้องกระทำโดยสงฆ์สองฝ่ายเท่านั้น การบวชจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถือว่าไม่สำเร็จเป็นภิกษุณีได้ อีกทั้งไม่มีผู้ใดกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงในข้อบัญญัติดังกล่าว มีเพียงพระพุทธเจ้าองค์เดียวเท่านั้นที่สามารถกระทำเช่นนั้นได้

ดังนั้นจากวิธีการต่างๆ ดังกล่าวในข้างต้นที่คณะสงฆ์ไทยสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างความเสมอภาคในการออกบวชให้เกิดขึ้นแก่ผู้ชายและผู้หญิงอย่างเท่าเทียมกันได้นั้น แต่กลับได้รับการปฏิเสธ โดยคณะสงฆ์ไทยยังคงยืนยันในความเชื่อที่ว่า การบวชภิกษุณีจะต้องกระทำโดยสงฆ์สองฝ่ายเท่านั้น กับ การบวชภิกษุณีจะต้องบวชโดยภิกษุสงฆ์ฝ่ายเถรวาทเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันภิกษุสงฆ์ฝ่ายเถรวาทได้ขาดสูญไปแล้วคงเหลือแต่ภิกษุณีในฝ่ายของมหายานนั้น แสดงให้เห็นว่าในส่วนทัศนคติของคณะสงฆ์ไทยยังคงไม่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในเรื่องความเสมอภาคให้เกิดขึ้นมาแต่อย่างใด และในเมื่อทัศนคติของคณะสงฆ์ไทยยังคงไม่ได้รับการปรับเปลี่ยนก็ย่อมจะส่งผลมาสู่การปฏิบัติที่ไม่ยอมปรับเปลี่ยนตามไปด้วยนั่นก็คือ การที่ยังคงถือเอาประกาศคณะสงฆ์ที่ออกห้ามเมื่อครั้ง พ.ศ. 2471 มาบังคับใช้โดยไม่ยกเลิกหรือแก้ไขแต่อย่างใดส่งผลให้สถานการณ์เสรีภาพในการออกบวชของผู้หญิงไทยในปัจจุบันยังคงถูกจำกัด ไม่ได้มีการปฏิบัติอย่างเสมอภาคทัดเทียมกับผู้ชายอยู่เช่นเดิม

5.2 ข้อเสนอแนะ

การแก้ไขเรื่องความเสมอภาคในเสรีภาพของการออกบวชระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงที่แนวทางการหลักของการแก้ไขเรื่องดังกล่าวให้บรรลุผลได้รวดเร็วและดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นอยู่ที่การปรับเปลี่ยนของตัวสถาบันศาสนาเองซึ่งเป็นเจ้าขององค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าว ฉะนั้นการที่เจ้าขององค์ความรู้เป็นผู้บอกกล่าวหรือส่งสอนแนวความคิดใดๆ ก็ตามแก่ประชาชนในสังคมประชาชนเหล่านั้นก็พร้อมที่จะยอมรับและปฏิบัติตาม และถ้าหากคณะสงฆ์ไทยได้ให้ความรู้และทำความเข้าใจแก่ประชาชนในสังคมเสียใหม่ ทักษะคิดของบุคคลที่มีต่อผู้หญิงในศาสนาจากเดิมที่เป็นไปในแง่ลบมีสถานภาพและบทบาทอันไม่เสมอภาคทัดเทียมกันกับผู้ชายนั้นก็เกิดการปรับเปลี่ยนในแนวทางที่ดีขึ้นและเป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่เมื่อคณะสงฆ์ไทยยังคงไม่มีท่าทีในการปรับเปลี่ยนเรื่องดังกล่าว สิ่งที่จะนำมาช่วยให้เกิดการแก้ไขและเปลี่ยนแปลงก็คือ ต้องรอให้ทัศนคติของบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการที่สังคมพิจารณาจากการประพฤติปฏิบัติของผู้หญิงตัวอย่างที่บวชเป็นสามเณรีและภิกษุณีในอนาคตว่า มีการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพียงใดสังคมก็จะค่อยๆ ทำการเรียนรู้ซึมซับกรอบทัศนคติแบบใหม่เข้าไปซึ่งเป็นกระบวนการที่จะต้องใช้ระยะเวลาอันพอสมควร และเมื่อใดที่ความเห็นของคนในสังคมส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงในทางที่ยอมรับมากขึ้น เมื่อนั้นก็จะกลายเป็นพลังอันสำคัญในการผลักดันให้คณะสงฆ์ไทยกระทำการเปลี่ยนแปลงในกฎระเบียบดังกล่าว ก่อให้เกิดความเสมอภาคระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงในทางศาสนาขึ้นมาได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย